

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI MANTIQUIY MASALALAR VOSITASIDA IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH.

Tosheva Yulduz Giyasovna

Osiyo Xalqaro universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14901658>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy masalalar ustida ishlash metodikasi, usullari hamda ushbu masalalarni yechtirishning samarali vositalari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: mantiqiy masalalar, kreativlik, ijodiy tafakkur, matnli masalalar.

DEVELOPING THE CREATIVE ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH LOGICAL PROBLEMS.

Abstract. This article discusses the methodology, methods of working with primary school students on logical problems, as well as effective tools for solving these problems.

Keywords: logical problems, creativity, creative thinking, text problems.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ ЧЕРЕЗ ЛОГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ.

Аннотация. В статье рассматриваются методика, методы и эффективные средства решения логических задач для учащихся начальной школы.

Ключевые слова: логические задачи, креативность, творческое мышление, текстовые задачи.

Kirish: Bugungi kunda o'quvchida ijodiy taffakkurni rivojlantirish, kreativ fikrlash qobiliyatini o'stirish juda muhim masalalardan biri hisoblanadi. Dastlab maktabga qadam qo'ygan o'quvchini mustaqil fikrlashga o'rgatish uchun o'qituvchidan juda katta mahurat talab qiladi. O'qish savodxonligi va ona tili darslari bilan birgalikda, o'quvchilarni matematika darslarida ham kreativlikka o'rgatish juda muhimdir. Matematika darslarida o'quvchini kreativlikka o'rgatishning asosiy masalalaridan biri bu-mantiqiy masalalar yechtirish hisoblanadi.

Barchamizga ma'lumki, boshlang'ich sinflarda matematik masalalar yechish matematika o'qitishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O'quvchiga masalalarni yechtirmasdan matematikani o'zlashtirishni tasavvur ham etish juda qiyin hisoblanadi, hattoki buni tasavvur qilish qiyin. Masalalar yechishning ayniqsa mantiqiy masalar ustida ishlashni o'quvchiga o'rgatish boshlang'ich sinflarda o'rganiladigan u yoki bu nazariy materiallarni o'zlashtirish jarayonida muhim rolni va o'quvchilarni fikrlash qobiliyatlarini o'stirish uchun muhimdir.

Matnli masalalar boshlang'ich sinflar matematika kursi mazmunining asosini tashkil qiladi va ularni yechish jarayonida qo'llaniladigan aqliy faoliyat usullari: analiz, sintez, taqqoslash, analogiya, umumlashtirish, abstraktsiyalash va konkretlashtirish

o'quvchilarning mantiqiy tafakkur qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu sababli Davlat ta'lim standarti talablari asosida umumiy o'rta ta'lim maktablarida boshlang'ich ta'lim matematika o'quv dasturida matnli masalalar turlari kengaytirilib, ularning tarkibiga mantiqiy va kombinatorik masalalar kiritildi. Boshlang'ich sinf matematika kursiga mantiqiy masalalarning kiritilishini ikki yo'l orqali ochish mumkin:

a) bu masalalarni yechish o'quvchilarning aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir o'tkazib, ulardan o'z fikrini mantiqiy izchillik asosida ifodalash ko'nikmalarini tarkib toptirishi bilan izohlanadi;

b) bu masalalarni yechishda hisoblashlarni bajarish umuman kerak bo'lmasligi yoki yordamchi rol o'ynab, faqat arifmetikaga doir ma'lumotlar bilan chegaralanishi orqali izohlanadi[2].

Mantiqiy masalalar o'quvchilarning mantiqiy qarashlarini rivojlantirishda va ularni to'g'ri va oson usulda yechish tajribalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ularning ahamiyatlari quyidagi maqsadlarga ajratiladi:

Mantiqiy masalalar amaliy ishlar sistemasi asosida tuziladi. Bu degan so'z har bir yangi tushunchani tarkib toptirish har doim bu tushuncha ahamiyatini tushuntirishga yordam beradigan uning qo'llanishini talab qiladigan u yoki bu masalani yechish bilan amalga oshadi. Bola maktabdagi mashg'ulotlarning birinchi kunidayoq masala bilan uchrashadi. O'quvchilarning qanday xayotiy tajriba va bilimga ega ekanini aniqlash maqsadida o'qituvchi o'quvchiga eng sodda masala orqali murojaat qiladi.

Masalan: "Sening to'rtta qalaming bor edi, sen yana bitta qalam olding. Sendagi qalamlar nechta bo'ldi?" Matematik masalalar o'quvchilarga matematik tushunchalarni to'g'ri shakllantirishga, uni o'rab turgan muhitni chuqurroq anglashga, shu bilan birga masalalar echishga bola tafakkurining rivojlanishiga yordam beradi. Eng asosiylaridan yana biri masalalar yechish orqali o'quvchi to'rtala arifmetik amal va ularning xossalarini puxta o'rganadi.

Matematika tili rivojlanadi. qisqasi, masalaga bu nazariya bilan amaliyotni bog'lovchi muhim omil hisoblanadi.

O'quvchilar bilan matematika darsini turli o'yin va metodlar bilan olib borish juda samarali hisoblanadi. Ularni matematika darsligidan tashqari turli mantiqiy masalalarni yechishga o'rgatib borish miyaning tez ishlashini ta'minlaydi, aql-idrok va kognitiv qobiliyatni rivojlantiradi hamda o'quvchilar dunyoqarashini kengaytiradi. O'quvchilar har bir masalaga o'z bilim darajasi va dunyoqarashidan kelib chiqib tashhis qo'ya boshlaydi. O'quvchilarga matematik muammolarni hal qilish orqali quyidagilarni o'rgatish mumkin:

1) fikrlarni umumlashtirish va ular ichidan muhimlarini ajratish;

- 2) tahlil qilish va tizimlashtirish;
- 3) qonuniyatlarni aniqlash va sabab munosabatlarini o'rnatish;
- 4) xulosa va natijalar chiqarish;
- 5) mantiqiy, strategik va abstrakt o'ylash[3].

Boshlang'ich sinflarda matematika dars jarayonida o'qituvchi har bir yangi mavzuni turli metodlar orqali, ko'rgazmali va ko'rsatmali qurollardan foydalangan holda olib borishi va axborot kommunikatsion vositalardan foydalanishi maqsadga muvofiq bo'ladi. O'quvchilar og'zaki nutqini o'stirish uchun ularga jamoaviy topshiriq berib turish kerak. Masalan, masala tuzish va uni yechish topshirig'ini beramiz, bunda o'zi tuzgan masalani boshqa guruhga o'qib beradi va boshqa guruh masalasini jamoa bo'lib yechadi. Bir masalani bir necha usullar bilan yechish mumkinligini o'rganadi va o'zaro axborot almashadi. Mantiqiy masalalar yechishga o'rgatishda amaliy usullardan foydalanish o'zgaruvchan va samarali bo'lishi muhimdir. Mantiqiy masalalar yechishda quyidagi tartibni o'rganish foydali bo'ladi:

a) **masalani tushunish:** bir mantiqiy masalani o'qib, masalaning tushunarli bo'lishi va mavzusini tushunishga yordam beradi. Masalani tushunish, uni yechish uchun yo'nalishni aniqlashda muhimdir.

b) **masalani tahlil qilish:** masalani qanday yechish kerakligini tahlil qilish lozim.

Bu masalani o'z ichiga olgan savollarni tushunish, ularni ajratish va ularning hal qilish yo'llarini aniqlashni o'z ichiga oladi.

c) **qadriyatli o'zlashtirish:** masalani yechish uchun qadriyatli o'zlashtirish va tahlil qilishni boshlash, masaladagi muammolar va ularning bir-biriga qanday bog'liqlikka ega bo'lishi kerakligini tushunish uchun qadriyatli o'zlashtirishning ko'rsatilishi muhimdir.

d) **yechimni qidirish:** masalani yechish uchun yechimni izlash. Bu qadamda, masalani o'qib, muammolarni tahlil qilish va ularni hal qilish uchun qanday yo'llar borligini tushunish lozim.

e) **yechimni sinab ko'rish:** topilgan yechimni sinab ko'rish. Bu masalani yechishda qat'iy yechimni aniqlashni va uni sinab ko'rishni o'z ichiga oladi.

f) **natijani tekshirish:** topilgan yechimni sinab ko'rganimizdan so'ng, natijani tekshirish. Bu to'g'ri javobga ega bo'lishimizni ta'minlash uchun muhimdir. Bu tartibni bolalarga yetkazishda ularning fikrlash qobiliyati va dunyoqarashidan kelib chiqqan holda o'rgatish o'qituvchida yuksak mahorat talab qiladi. [4].

Xulosa: Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, bugungi kunda o'quvchini kreativ fikrlashga o'rgatish, buning uchun esa boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalar yechishga e'tiborni qaratish yanada samarali natija beradi. Bu esa o'z navbatida boshlang'ich sinf o'qituvchisi hamda o'quvchisidan yanada ko'proq ishlashni talab qiladi.

REFERENCES

1. Jumayev M.E. « Matematika o`qitish metodikasidan praktikum » T-2003-yil. ikbayeva N., Yangabayeva E., Girfanova K.To`rtinchi sinf matematika darsligi.Toshkent.” O`qituvchi ” 2017 yil.
3. Саидова Г. Э. Ситуация свободного выбора на уроках математики начальных классах //Вестник науки и образования. – 2019. – №. 7-3 (61).
4. Ergashevna S. G., Furqatovna S. S. Modern Forms of Mathematics in Primary Schools //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – T. 8.
5. Nekmurodovna, Omonova Dildora. "Theoretical basis of the integrative approach in primary education process." *italy" actual problems of science and education in the face of modern challenges"*. 14.1 (2023).